

PŘEDSEDNICTVO MEZINÁRODNÍ RADY SFŘ

POKRAČOVÁNÍ FORMAČNÍHO PROJEKTU

MATERIÁL NA MĚSÍC KVĚTEN 2014 – č.45

sv. Jan Pavel II.: TEOLOGIE TĚLA, část 9, Dal jim zákon života jako jejich dědictví

Materiál připravili Mike a Jenny Harringtonovi, OFS

1. ETICKÝ PROBLÉM (TT 118-125)

Morální norma a pravdivost řeči těla (TT 118)

Svatý Jan Pavel II říká, že doposud probrané úvahy o lidské lásce v Božím plánu by zůstaly do jisté míry neúplné, kdybychom se nepokusili vidět jejich konkrétní aplikace v oblasti párové (manželské) a rodinné morálky. Tento další krok nás dovede na závěr naší dlouhé cesty, s pomocí významného prohlášení současného magisteria, encykliky *Humanae Vitae*, publikované papežem Pavlem VI. v červenci 1968 (TT 118.1).

V úvaze o svátostných znameních jsme řekli, že tato znamení jsou základem k tomu, aby “řeč těla” byla dobře pochopena. Hranice jsou udané poprvé na začátku manželství, když ženich a nevěsta, tím, že slibují zachovat jeden druhému lásku, úctu a věrnost po všechny dny jejich života, stávají se vysluhovateli manželství jako svátosti církve. Toto je fakt, který se takřka neustále obnovuje. Opravdu, protože muž a žena žijí v manželství “až do smrti”, v jistém smyslu neustále obnovují znamení, které si navzájem udělili - skrze svátostnou liturgii - v den jejich svatby. Slova encykliky Pavla VI. se týkají toho okamžiku ve společném životě páru, ve kterém ti dva, sjednoceni manželským aktem, se stávají “jedním tělem” (Gen 2:24). Přesně v tomto okamžiku, v širokém slova smyslu, je obzvláště důležité, aby “řeč těla” byla dobře pochopena. Toto správné chápání se stává nutnou podmínkou pro jednání v pravdě neboli pro chování, které je v souladu s významem tohoto okamžiku a morální normou (TT 118.4).

Správnost normy a její “proveditelnost” (TT 119)

... Začíná být evidentní, že morální norma je pouze částí přirozeného zákona, ale také částí morálního řádu zjeveného Bohem: také z tohoto úhlu pohledu by neměla být něčím odlišným, ale pouze tím, co je předáno tradicí a magisteriem (TT 119.3).

“Církev upozorňuje, že nemůže existovat skutečný rozpor mezi Božskými zákony týkajícími se předávání života a těmi týkajícími se pěstování autentické manželské lásky”. Pastoračním zájmem je hledání *skutečného* dobra pro člověka, prosazováním hodnot vtisknutých Bohem lidské bytosti; to tedy znamená uplatňovat “pravidlo porozumění”, které má za cíl stále jasnější objevování Božího plánu s lidskou láskou, s jistotou že *jediné* opravdové dobro lidské bytosti spočívá v uskutečnění Božího plánu v praxi (TT 120.1).

Odpovědné rodičovství (TT 121)

V harmonizující manželské lásce s odpovědným předáváním života nestačí mít čisté úmysly. Je zapotřebí mít kriteria, vztažená k přirozenosti člověka a jeho skutků, která berou na zřetel úplný význam vzájemného sebedarování a rození potomstva v pravé lásce, praktikováním manželské zdrženlivosti. “Tak naplní svůj úkol s lidskou a křesťanskou *odpovědností* a s poddajnou úctou vůči Bohu” (TT 121.1-1).

Humanae Vitae přesně odlišuje mezi tím, co představuje morálně nedovolenou metodu regulace porodnosti, nebo přesněji plodnosti, a co představuje morálně správnou metodu.

Následující metody jsou morálně nedovolené: přímé přerušení rozmnožovacího procesu, který už začal, interrupce, přímá sterilizace a “každá akce, která (buď před manželským aktem nebo po něm, nebo během vývoje jeho přirozených důsledků) zamýšlí jako cíl nebo jako prostředek znemožnit rození potomstva” - to znamená všechny antikoncepční prostředky (TT 121.1).

Naproti tomu morálně povolené je vyhledávání neplodných období. Pokud tedy jsou vážné důvody pro větší rozestupy mezi porody, vzniklé fyzickým nebo psychickým stavem manžela nebo manželky nebo vnějšími okolnostmi, církev učí, že je dovolené počítat s přirozeným rytmem, který je vlastní rozmnožovací funkci, a využít ho omezením manželského aktu na neplodnou periodu, a tímto způsobem regulovat porodnost bez prohřešku proti morálním principům (TT 122.1).

Pravdivost “řeči těla” a špatnost antikoncepce (TT 122)

Podstata církevního učení spočívá v udržování náležitého vztahu mezi “dominancí síly přírody” a sebeovládáním, které je nezbytné pro lidskou bytost.

Moderní člověk často přenáší metody, které jsou vlastní pro dominanci přirozenosti na dominanci sama sebe, ale ve skutečnosti člověk potřebuje sebeovládání, které je “přirozené” a odpovídá jeho tělesné stavbě. Uměle vytvořená antikoncepce ničí podstatnou dimenzi člověka, zbavuje ho jeho osobního přístupu a dělá z něj předmět manipulace.

Lidské tělo není pouze organismus sexuálních reakcí, ale je to prostředek pro vyjádření celé bytosti skrze “řeč těla”, která by měla “prorocky” vyjadřovat skutečnost svátosti manželství a účast na “věčném plánu lásky” (TT 123.1-2).

Jako vysluhovatelé svátosti jsou muž a žena povoláni být svědky a interprety věčného plánu lásky, který byl “od počátku” ustanoven “jednotou těla”. Tato svátost je ustanovena souhlasem a zdokonalována manželským svazkem; muž a žena jsou povoláni vyjadřovat tajemnou řeč jejich těl v celé pravdě. Skrze gesta, akce a reakce člověk hovoří skrze své tělo. Především tehdy, když se stávají jedním tělem, vyjadřují si muž a žena vzájemně kus pravdy o lidské bytosti. Nakolik muž ovládá sám sebe, natolik se může “dát” druhému. To je zásadní pro řeč těla v manželském svazku. Tato řeč by měla být posuzována podle kritéria pravdivosti. Vyjádřeno řečí těla, manželský akt nevyjadřuje pouze lásku, ale také případnou plodnost; pokoušet se uměle od sebe oddělovat pár je nedovolené, protože oba mají vztah k nejniternější pravdě aktu a každý z nich je vybuzován spolu s a prostřednictvím toho druhého. Manželský akt zbavený rozměru rození potomstva přestává být ve skutečnosti aktem lásky. Takový akt znamená tělesnou jednotu, která neodpovídá vnitřní pravdě a důstojnosti lidského společenství; taková řeč nevyšlovuje pravdu sebeovládání, vzájemného daru a vzájemného přijetí druhé osoby. Toto násilí proti vnitřnímu řádu manželského svazku a proti vnitřnímu řádu lidské bytosti je podstatou toho, co je špatné na antikoncepci (TT 123.4-7).

Etická regulace plodnosti: Nadřazenost ctnosti (TT 124)

Kromě toho, že *Humanae Vitae* ukazuje morální špatnost antikoncepce, plně schvaluje přirozenou regulaci plodnosti a schvaluje odpovědné otcovství a mateřství, které si z etického úhlu pohledu zaslouhuje úctu. To znamená, že manželé získávají a utvrzují se v pevném

přesvědčení o skutečné hodnotě života a rodiny a že se pokoušejí získat dokonalé sebeovládání. Pouze kontrolou svých přirozených tendencí bude vyjádření manželské lásky vyhovovat pravému řádu, zvláště pokud jde o periodickou zdrženlivost.

Skutečně, tato ukázněnost, která je vhodná pro čistotu manželských párů, je daleká toho, že by poškozovala manželskou lásku. Spíše jí dodává vyšší lidskou hodnotu, rozvíjí osobnosti manželů, které jsou obohacovány duchovními hodnotami (TT 124.1-2).

Manželská čistota se projevuje sebeovládáním v periodické zdrženlivosti. Je to ukázka života podle Ducha (Gal 5:25) aplikovaná na periodickou zdrženlivost. I když načasování zdrženlivosti pochází z “přirozeného rytmu”, zdrženlivost sama je morální ctnost, která vede k ctnostnému charakteru. Není to jen “technika”, ale etika. Tato etika zahrnuje respektování řádu daného Stvořitelem, stejně jako bezprostřední morální motivaci. Ta začíná přiznáním, že člověk není pán nad životem, ale služebník plánu ustanoveného Stvořitelem. “Lidský život je posvátný, od samého počátku obsahuje Boží stvořitelství čin ” (Jan XXIII, TT 124.5).

Etická regulace plodnosti: Osobnost, přirozenost a metoda (TT 125)

Vyhledávání neplodného období ve sdíleném manželském životě může být zneužíváno, pokud se pár pokouší vyhnout plození potomstva bezdůvodně. Pokud někdo odděluje “přirozenou metodu” od etického rozměru, už není vidět rozdíl mezi touto metodou a jinými “metodami” (umělými prostředky), a končí to tak, že se o této metodě mluví, jako by to byl pouze jiný způsob antikoncepce (TT 125.3-4).

Abychom rozuměli dokumentu *Humanae Vitae*, musíme porozumět současně metodě i její etice. Kvůli etice musíme brát zřetel na sebeovládání a zdrženlivost. Sebekázeň, přinášející v rodinném životě ovoce vyrovnanosti a pokoje, živí v páru pozornost a milující ohleduplnost, zapuzuje nadměrnou sebelásku, prohlubuje smysl pro odpovědnost a dává páru hlubší a efektivnější autoritu na vzdělání jejich dětí, ke kterému patří smysl pro pravé hodnoty ve věci skutečného požehnání života a sebeovládání (TT 125.5-6).

2. PŘEHLED MANŽELSKÉ SPIRITUALITY (TT 126-132)

Síla, která proudí ze svátostného posvěcení (TT 126)

Páry jsou povolány k duchovnosti, mají se na své otázky a problémy dívat v kontextu Božího zákona a milosti. Ty je volají k odpovědi v lásce a svobodě jejich křesťanského povolání, potvrzeného a zkonkretizovaného svátostí manželství, ve které manželské páry hledají svatost a svědčí o Kristu a o této milující, radostné svatosti ve světě. Jejich vzájemná láska je neoddělitelná od spolupráce s Boží láskou (TT 126.1).

Svátost manželství je posiluje v jejich vzájemném manželském posvěcení, aby vstoupili “úzkou stezkou” a “strmou cestou” k životu. *Humanae Vitae* je poznamenána křesťanským realismem, nejsou v ní pouze požadavky, ale také duchovní “síla” (milost), která je může vést s vírou a nadějí ke splnění jejich evangelijního povolání. Nepodstatnější a nejzákladnější “síla” je láska proudící do našich srdcí Duchem Svátým, která párům umožňuje budovat celý jejich život podle skutečnosti a “znamení” svátosti (TT 126.3-4). Páry jsou povolány vyprošovat si tuto božskou pomoc v modlitbě, sytit se milostí a láskou z věčného pramene eucharistie a zdolávat své chyby a hříchy ve svátosti smíření. To jsou neselhávající a nepostradatelné prostředky pro formování křesťanské spirituality manželského a rodinného života (TT126.5).

Zatímco síla smyslnosti vede k oddělení “řeči těla” od pravdy, tj. snaží se jí falšovat, síla lásky naopak pravdu posiluje a obnovuje, takže tajemství vykoupení těla může v pravdě přinášet plody (TT 127.1).

Ctnost zdrženlivosti (TT 127-129)

Zdrženlivost - ctnost střídmosti, spočívá ve schopnosti ovládat, kontrolovat a směřovat sexuální sklony a jejich důsledky v psychosomatické subjektivitě lidských bytostí (TT 128.2). Dílo manželské čistoty, konkrétněji zdrženlivosti, nespočívá pouze v zajištění důležitosti a vážnosti manželského aktu ve vztahu k jeho případnému významu pro rození potomstva, ale také v zajištění důležitosti a vážnosti manželského aktu coby vyjádření mezilidského vztahu, který vyjevuje vědomí a zkušenost snoubenectví ve všech možných projevech náklonnosti: ve vyjádření hlubšího spojení páru. Zdrženlivost, spíše než aby člověku způsobovala vnitřní napětí, je jediným způsobem, jak člověka od takových napětí osvobodit. Usiluje duchovně vyjádřit pravdivě řeč těla v náklonnosti (TT 129.6).

Ctnost zdrženlivosti není svou podstatou schopnost abstinovat skrze sebeovládání, ale schopnost řídit vlastní reakce a držet vzrušení a emoce v rovnováze, takže nastává rovnováha v řeči těla mezi intimním spojením a odpovědným přijetím rodičovství. Ctnost zdrženlivosti řídí vzrušení k jeho vhodnému vývoji a emocionální lásce a ve své zralé podobě ukazuje “čistý” význam snoubeneckého významu těla (TT 129.5-6).

Dar úcty (TT 131-132)

Dar úcty nám spolu s láskou a čistotou pomáhá pochopit mimořádný význam, vážnost a s tím spojenou odpovědnost manželského aktu mezi rozmanitými projevy náklonnosti.

Žádostivost vnitřně omezuje vzájemnou svobodu daru projevovanou ve snoubeneckém významu těla. Respekt k Božímu plánu osvobozuje člověka od toho, aby jiného jedince redukoval na pouhý objekt. Skrze tuto duchovní identifikaci s druhým v “gestech náklonnosti“ pomáhá jeden druhému zůstat věrný a nevinný, vedený respektem k tomu, kým je jako Boží stvoření. Toto je vnitřní klima vhodné pro spojení dvou osob, ve kterém správně zraje odpovědnost k plození potomstva. Pokud tomu tak je, pár žije ve vnitřní harmonii, která je skutečnou podstatou “řeči těla” (TT 132.6).

Otázky k zamyšlení:

1. Jaká otázka by mohla pomoci určit sexuální čestnost?
2. Jak chápete učení církve v oblasti manželské lásky a otevřenosti dětem?
3. Co by měl dělat pár, který má vážný důvod vyhnout se početí dítěte, aby neporušil manželský akt jako znamení Boží lásky?
4. Jak se liší abstinence během plodných dní od neplodných pohlavních styků zajištěných antikoncepcí?
5. Jaký prospěch přináší zvládnutí ctnosti zdrženlivosti?
6. Jak pomáhá Teologie těla od sv. Jana Pavla II. kultivovat život?

ZÁVĚR

Celá tato katecheze, která trvala 4 roky, může být shrnuta pod titulek “Lidská láska v Božím plánu” nebo přesněji “Vykoupení těla a svátostnost manželství”. Je rozdělena do dvou částí:

1. Rozbor Kristových slov

- Kristus vyzývá k zahájení dialogu s farizeji o jedinečnosti a nerozlučitelnosti manželství (Mt 19:8, Mk 10: 6-9)
- Kázání na hoře o žádostivosti jako o cizoložství v srdci (Mt 5:28)

- Kristus se odvolává na vzkříšení těla na onom světě (Mt 22:30, Mk 12:25, Lk 20: 35-36)

2. Rozbor svátosti

je založen na Listu efezským 5:22-33, který se vrací zpět k biblickému “počátku” manželství. Podle Gen 2:24 “*opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem*”.

Katecheze těchto dvou částí opakovaně používá výraz teologie těla - “pracovní” název. Tato zamyšlení neobsáhla mnoho problémů, které patří k teologii těla (např. problém utrpení a smrti, které jsou tak důležité v biblickém poselství). Zamyšlení v tématu Vykoupení těla a svátostnost manželství by bylo možné dobře rozvinout na konci, v momentu ve kterém se světlo vykoupení dotýká skutečnosti lidského těla. Zamyšlení o svátosti manželství byly vysloveny s ohledem na dva stěžejní rozměry této svátosti:

- rozměr úmluvy a milosti
- rozměr znamení

Skrze tyto dva rozměry jsme se stále vraceli k úvahám o teologii těla, které byly spojeny s klíčovými Kristovými slovy. Nakonec jsme v těchto úvahách ještě provedli analýzu *Humanae Vitae*. Rozbor osobnostního aspektu učení církve obsaženého v této encyklice Pavla VI. vynáší na světlo naléhavou výzvu měřit lidský pokrok měřítkem “člověka”, tj. podle toho, co je dobré pro člověka jako takového, co odpovídá jeho bytostné důstojnosti.

Takže nejdůležitější aspekt (který se zdá být základním aspektem celého tohoto zamyšlení) je možné formulovat takto: když člověk čelí otázkám, především teologickým, které byly vyneseny v *Humanae Vitae*, formuluje tyto otázky a hledá na ně odpověď, musí objevit tu biblickou a teologickou oblast, které jsme se dotkli, když jsme mluvili o vykoupení těla a svátostnosti manželství. Je to tato oblast, kde člověk nalézá odpovědi k nekončícím otázkám svědomí mužů a žen a také k obtížným otázkám našeho dnešního světa ohledně manželství a plození potomstva.

Literatura:

(TT) - Teologie těla - Jan Pavel II.